

УКР ENG

Пошук:

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ ISSN 2223-4459 (PRINT), ISSN 2311-1143 (ONLINE)

БІЗНЕСІНФОРМ

БІЗНЕС ІНФОРМ • BUSINESS INFORM

Email:
Пароль:

СВІДОЦТВО ПРО РЕЄСТРАЦІЮ

КВ №19985-9785 ПР від 02.04.2013 р.

ЗАСНОВНИКИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ (ХАРКІВ, УКРАЇНА)

ВОВ

ЄДРПОУ 05481984

Згідно з рішенням № 802 Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 14.03.2024 р. зареєстрований суб'єктом у сфері друкованих медіа. Ідентифікатор R30-03196

ВИДАВЕЦЬ

ФОП Ліберфельд Л. М.

КАТАЛОГ

Анотований каталог (2011)
Анотований каталог (2012)
Анотований каталог (2013)
Анотований каталог (2014)
Анотований каталог (2015)
Анотований каталог (2016)
Анотований каталог (2017)
Анотований каталог (2018)
Анотований каталог (2019)
Анотований каталог (2020)
Анотований каталог (2021)
Анотований каталог (2022)
Анотований каталог (2023)
Анотований каталог (2024)
Анотований каталог (2025)
Анотований каталог (2026)
Тематичні розділи журналу
Матеріали наукових конференцій

Методологічні засади формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки
Майстренко О. В.

Майстренко О. В. Методологічні засади формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки. *Бізнес Інформ.* 2026. №6. С. 399–406.
https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-6-399-406

Розділ: Економіка підприємства

Стаття написана українською мовою
Завантажень/переглядів: 0

Завантажити статтю (pdf) –

УДК 330.341.1

Анотація:
Статтю присвячено питанням розвитку методологічних засад формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки. Актуальність тематики дослідження зумовлена необхідністю перегляду традиційних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємств під впливом глобальних процесів екологізації економіки, цифрової трансформації, імплементації принципів сталого розвитку та поширення ESG-підходів. Сучасне конкурентне середовище характеризується зростанням ролі екологічних, соціальних, інноваційних та інституційних факторів, які поступово трансформуються у ключові джерела формування довгострокових конкурентних переваг підприємств. За таких умов наявний методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності потребує суттєвого методологічного оновлення й адаптації до вимог зеленого переходу. Дослідження має на меті розвинути методологічні засади формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки з урахуванням економічних, екологічних і соціальних критеріїв. У статті досліджено еволюцію факторів забезпечення конкурентоспроможності та встановлено взаємозв'язок між системою факторів конкурентних переваг і вибором відповідних методичних підходів до їх оцінювання. Проаналізовано трансформацію традиційних методичних підходів у контексті посилення впливу екологічних, соціальних та інноваційних чинників розвитку підприємств. Систематизовано внутрішні та зовнішні фактори формування конкурентних переваг підприємств, визначено їх роль у побудові сучасної системи оцінювання конкурентоспроможності та запропоновано концептуальний підхід до інтерпретації впливу зеленої трансформації економіки на зміну структури факторів конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що сучасні методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств мають еволюціонувати від традиційного економоцентричного підходу до інтегрованої моделі, яка поєднує економічні, екологічні та соціальні критерії оцінювання результативності діяльності підприємства. Виявлено тенденцію поступового розширення методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності шляхом інтеграції екологічних, соціальних, інноваційних та інституційних параметрів оцінювання.

Ключові слова: конкурентні переваги; конкурентоспроможність; зелена трансформація економіки; екологічні інновації; сталий розвиток; цифровізація.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 21.

Майстренко Ольга Валентинівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри креативного менеджменту та дизайну, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61165, Україна)
Email: olga.maistrenko@hneu.net

Список використаних у статті джерел

Шевченко Л. С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) : навч. посіб. Харків : Право, 2022. 312 с.
Задоя О. А., Магдін А. С., Ніколов А. М. Конкурентоспроможність України: суть та основні чинники. International Science Journal of Management, Economics & Finance. 2024. Vol. 3. No. 4. P. 69–78. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.07
Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
Нагадовська Л. А. Фактори конкурентоспроможності та вимоги до сучасного керівника. Економіка та держава. 2013. № 2. С. 45–47. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2013/14.pdf
Сусліков С. В., Клименко М. А. Система управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах невизначеності. Економіка: реалії часу. 2023. № 3. С. 56–64. DOI: https://doi.org/10.15276/ETR.03.2023.7
Барна М. Ю., Гліненко Л. К., Дайновський Ю. А. Фактори конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 39. С. 415–421. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct39-69
Дмитрієв І. А., Кирнага І. М., Шкрабенюк О. М. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с.
Данько Ю. І. Теоретико-методологічне обґрунтування підходів до моделювання рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств. Інноваційна економіка. 2016. № 5–6. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_5-6_15
Мандич О. В. Імплементація конкурентних стратегій розвитку аграрних підприємств. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 185. С. 269–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_33
Арефʼєва О. В. Конкурентоспроможність підприємств у інформаційному цифровому просторі : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2019. 342 с.
Farida I., Setiawan D. Business Strategies and Competitive Advantage: The Role of Performance and Innovation. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. 2023. Vol. 9. Iss. 3. Art. 163. DOI: https://doi.org/10.3390/joitmc9030163
Семенова Т. В., Біненко О. А. Оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства. Економічний простір. 2023. № 188. С. 137–141. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-23
Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на внутрішньому і зовнішньому ринках : наукова доповідь / за ред. акад. УААН В. М. Трегобчука, чл.-кор. УААН Б. Й. Пасхавера. Київ : Інститут економіки та прогнозування, 2007. 260 с.
Джонсон Р. А. Комплексне управління конкурентоспроможністю американських виробників : навч. посіб. Київ : Ексіу-Інформ, 2008. 592 с.
Збарський В. К., Місевин М. А. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 310 с.
Коптуненко Ю. В., Коліснічєнко Я. В. Методичні підходи щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємства сфери послуг. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2024. № 2. С. 35–41. DOI: https://doi.org/10.15276/EJ.02.2024.4
Кравчєнко Ж. В. Методичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств. Агросвіт. 2016. № 12. С. 41–46. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2016/7.pdf
Савченко С. М. Критичний аналіз наявного методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 79–84. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.7.79
Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Романко О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика : монографія. Івано-Франківськ, 2011. 180 с.
Цибульська Е. І. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків, 2018. 330 с.
Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ : Наш Формат, 2019. 624 с.

ДЛЯ АВТОРІВ

Ліцензійний договір
Умови публікації
Вимоги до статей
Положення про рецензування
Кінець в роботі
Питання, які задаються найчастіше

ІНФОРМАЦІЯ

Головна сторінка
Редколегія журналу
Редакційна політика
Про журнал
Мета та тематична спрямованість
Політика щодо використання штучного інтелекту
Оголошення та новини
Плани наукових конференцій
Індексування

НАШІ ПАРТНЕРИ

Журнал «Проблеми економіки»

УДК 330.341.1
JEL: D21; L25; M21; O31; Q56
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-6-399-406

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

©2026 МАЙСТРЕНКО О. В.

УДК 330.341.1
JEL: D21; L25; M21; O31; Q56

Майстренко О. В. Методологічні засади формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки

Статтю присвячено питанням розвитку методологічних засад формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки. Актуальність тематики дослідження зумовлена необхідністю перегляду традиційних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємств під впливом глобальних процесів екологізації економіки, цифрової трансформації, імплементації принципів сталого розвитку та поширення ESG-підходів. Сучасне конкурентне середовище характеризується зростанням ролі екологічних, соціальних, інноваційних та інституційних факторів, які поступово трансформуються у ключові джерела формування довгострокових конкурентних переваг підприємств. За таких умов наявний методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності потребує суттєвого методологічного оновлення й адаптації до вимог зеленого переходу. Дослідження має на меті розвинути методологічні засади формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки з урахуванням економічних, екологічних і соціальних критеріїв. У статті досліджено еволюцію факторів забезпечення конкурентоспроможності та встановлено взаємозв'язок між системою факторів конкурентних переваг і вибором відповідних методичних підходів до їх оцінювання. Проаналізовано трансформацію традиційних методичних підходів у контексті посилення впливу екологічних, соціальних та інноваційних чинників розвитку підприємств. Систематизовано внутрішні та зовнішні фактори формування конкурентних переваг підприємств, визначено їх роль у побудові сучасної системи оцінювання конкурентоспроможності та запропоновано концептуальний підхід до інтерпретації впливу зеленої трансформації економіки на зміну структури факторів конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що сучасні методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств мають еволюціонувати від традиційного економоцентричного підходу до інтегрованої моделі, яка поєднує економічні, екологічні та соціальні критерії оцінювання результативності діяльності підприємства. Виявлено тенденцію поступового розширення методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності шляхом інтеграції екологічних, соціальних, інноваційних та інституційних параметрів оцінювання.

Ключові слова: *конкурентні переваги; конкурентоспроможність; зелена трансформація економіки; екологічні інновації; сталий розвиток; цифровізація.*

Рис.: *2.* ***Табл.:*** *1.* ***Бібл.:*** *21.*

Майстренко Ольга Валентинівна *– кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри креативного менеджменту та дизайну, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61165, Україна)*
E-mail: *olga.maistrenko@hneu.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-8007-3191*

UDC 330.341.1
JEL: D21; L25; M21; O31; Q56

Maistrenko O. V. Methodological Foundations For the Formation and Evaluation of Enterprise Competitive Advantages Under the Green Transformation of the Economy

The article is dedicated to the issues of developing methodological foundations for creating and evaluating an enterprise's competitive advantages in the context of the green transformation of the economy. The relevance of this topic comes from the need to rethink traditional approaches to assessing enterprise competitiveness under the influence of global processes like the greening of the economy, digital transformation, implementing sustainable development principles, and the spread of ESG practices. Today's competitive environment is marked by the growing role of environmental, social, innovation, and institutional factors, which are gradually becoming key sources for building long-term competitive advantages for enterprises. In this context, the existing methodological tools for assessing competitiveness need a significant methodological update and adjustment to meet the demands of the green transition. The study aims to develop methodological foundations for forming and evaluating an enterprise's competitive advantages in the context of the green transformation of the economy, considering economic, environmental, and social criteria. The article examines the evolution of factors ensuring competitiveness and identifies the connection between the system of competitive advantage factors and the choice of appropriate methodological approaches to their assessment. The author analyzes the transformation of traditional methodological approaches in the context of the increasing influence of environmental, social, and innovative development factors on enterprises. The internal and external factors shaping enterprises' competitive advantages are systematized, their role in building a modern competitiveness assessment system is identified, and a conceptual approach to interpreting the impact of the green transformation of the economy on the change in the structure of competitiveness factors is proposed. It is substantiated that modern methodological approaches to assessing the competitiveness of enterprises need to evolve from the traditional economy-focused approach to an integrated model that combines economic, environmental, and social criteria for evaluating an enterprise's performance. A trend has been identified of gradually expanding the methodological tools for assessing competitiveness by integrating environmental, social, innovation, and institutional evaluation parameters.

Keywords: *competitive advantages; competitiveness; green economic transformation; environmental innovations; sustainable development; digitalization.*
Fig.: *2.* ***Tabl.:*** *1.* ***Bibl.:*** *21.*

Maistrenko Olga V. *– PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Creative Management and Design, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61165, Ukraine)*
E-mail: *olga.maistrenko@hneu.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-8007-3191*

Сучасному стану економіки притаманні процеси екологізації виробництва, цифрової трансформації, імплементації принципів сталого розвитку та формування нової моделі конкурентної боротьби, заснованої на ефективному використанні природних ресурсів, інноваціях і соціальній відповідальності бізнесу. Дослідження показують, що традиційні джерела конкурентних переваг підприємств, що ґрунтувалися переважно на цінових факторах, виробничих потужностях або ресурсному забезпеченні, поступово втрачають універсальність. Усе більшого значення набуває здатність суб'єктів господарювання інтегрувати екологічні, економічні та соціальні компоненти в систему стратегічного управління, забезпечуючи довгострокову стійкість розвитку та адаптивність до змін зовнішнього середовища.

Наявний у літературі інструментарій формування та оцінювання конкурентних переваг переважно сформувався в умовах традиційної економічної парадигми та орієнтований насамперед на фінансово-економічні результати діяльності підприємств. У більшості випадків він недостатньо враховує специфіку зеленої трансформації економіки, вплив екологічних ризиків, вимоги ESG-підходів, циркулярної економіки, ресурсоефективності, декарбонізації виробництва та інших сучасних факторів забезпечення конкурентоспроможності. Це зумовлює необхідність переосмислення методологічних засад оцінювання конкурентних переваг підприємств у бік інтеграції економічних, екологічних і соціальних критеріїв в єдину систему оцінювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення конкурентоспроможності підприємств, мабуть, є одним із найбільш досліджених напрямів сучасної економічної думки. Теоретичні основи формування конкурентних переваг закладені у працях М. Портера [21], який обґрунтував концепцію стійких конкурентних переваг та їх роль у забезпеченні довгострокового розвитку підприємств. Значний внесок у розвиток методології оцінювання конкурентоспроможності зробили О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, О. П. Романко [19], Е. І. Цибульська [20], С. М. Савченко [18], Ж. В. Крючкова [17], Ю. В. Ковтуненко, Я. В. Колісніченко [16], які запропонували різноманітні підходи до діагностики конкурентних позицій підприємств.

Питання впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на конкурентоспроможність досліджували О. А. Задоя, А. С. Магдіч, А. М. Новіков [2], М. Ю. Барна, Л. К. Гліненко, Ю. А. Дайновський [6], Л. А. Нападовська [4], тоді як особливості забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств висвітлено у працях Ю. Данька [8], О. В. Мандич [9], В. К. Збарського, М. А. Місевич [15] та інших науковців.

Разом із тим, сучасні дослідження все частіше акцентують увагу на впливі цифрової трансформації, інновацій і сталого розвитку на формування конкурентних переваг. Зокрема, О. В. Ареф'єва [10] розглянула цифровізацію як універсальний фактор міжнародної конкурентоспроможності підприємств, а I. Farida, D. Setiawan [11] обґрунтували визначальну роль інноваційних стратегій у формуванні довгострокових конкурентних переваг.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання комплексного поєднання традиційних факторів конкурентоспроможності із сучасними екологічними та соціальними драйверами розвитку залишаються недостатньо опрацьованими, що й визначає актуальність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Метою дослідження є розвиток методологічних засад формування та оцінювання конкурентних переваг підприємства в умовах зеленої трансформації економіки з урахуванням економічних, екологічних і соціальних критеріїв.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ефективність формування конкурентних переваг підприємства визначається взаємодією широкого спектра внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку. У сучасній економічній науці конкурентоспроможність дедалі частіше розглядається не як статична характеристика ринкової позиції підприємства, а як динамічна категорія, що відображає здатність суб'єкта господарювання адаптуватися до змін зовнішнього середовища, ефективно використовувати наявний потенціал і формувати нові джерела довгострокових конкурентних переваг. Особливої актуальності питання набуває в умовах зеленої трансформації економіки, коли поряд із традиційними економічними чинниками дедалі більшого значення набувають екологічні, соціальні, інноваційні та інституційні складові розвитку.

Методологія оцінювання конкурентних переваг безпосередньо залежить від розуміння природи факторів, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства. Саме система факторів є первинною методологічною основою для вибору критеріїв, показників, індикаторів і методів оцінювання. Її трансформація під впливом сучасних глобальних тенденцій зумовлює необхідність перегляду наявних методичних підходів, розширення традиційного переліку факторів та інтеграції нових критеріїв, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку, екологічної відповідальності, ресурсної

ефективності, цифрової зрілості підприємств і відповідності принципам ESG.

У науковій літературі одним із найбільш поширених є поділ системи факторів отримання конкурентних переваг бізнес-суб'єктів на внутрішні та зовнішні. До ***внутрішніх чинників*** забезпечення конкурентоспроможності значна частка авторів відносить: системи організації та управління бізнесом, персонал, витрати, ціна, якість, ресурсний потенціал, концентрація та спеціалізація виробництва, маркетинг та інновації підприємства, логістику, ділову репутацію та брендинг [1–3].

Актуальним у контексті останніх ринкових трендів постає такий внутрішній чинник забезпечення конкурентоспроможності, як інклюзивність (ресурсів, ринків, капіталу тощо). Цікавою є точка зору Нападовської Л. А., яка до сукупності цих факторів додає талант керівника як базовий чинник, що є генераційним і визначає потенціал усіх інших факторів внутрішнього характеру [4].

Групу ***зовнішніх факторів*** становлять: макроекономічна та політична ситуація, ринкове середовище, НДДКР, рівень державної підтримки бізнесу та інституційного забезпечення його розвитку (експортно-імпортна, податкова, інвестиційна, інноваційна, фінансово-кредитна політика держави), нормативно-правове середовище, характер розміщення виробничих сил, інвестиційний клімат, демографічні фактори. Поширеним є класифікація цих факторів (за характером походження та дії) в такі групи: природно-географічні, ринкові, інфраструктурні, економічні, соціально-демографічні, культурні, політико-правові, екологічні тощо [5–9].

Як універсальний чинник усіх рівнів створення та оцінювання конкурентних переваг науковці розглядають цифрові процеси та діджиталізацію [10]. Серед універсальних чинників, на нашу думку, також слід відзначити фактори інновації та інноваційні стратегії, які в зарубіжній науці та практиці розглядають як домінант і ключовий стратегічний драйвер здобуття конкурентних переваг на всіх рівнях управління економічними процесами [11].

Сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників суб'єкта господарювання формує базис, на якому будується науково обґрунтована система оцінювання його конкурентоспроможності. Внутрішні чинники (ресурсний потенціал, технологічна оснащеність, організаційна структура, кадровий потенціал та інноваційна активність) визначають внутрішні можливості підприємства для реалізації конкурентних переваг. Зовнішні чинники формують об'єктивні рамки функціонування підприємства та потенційні ризики здобуття конкурентних переваг. Система факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства постає вхідними змінними, що визначають релевантність і пріоритетність вибору методичних підходів і методик оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання (*рис. 1*).

Сукупність цих факторів забезпечення отримання конкурентних переваг і, відповідно, оцінки

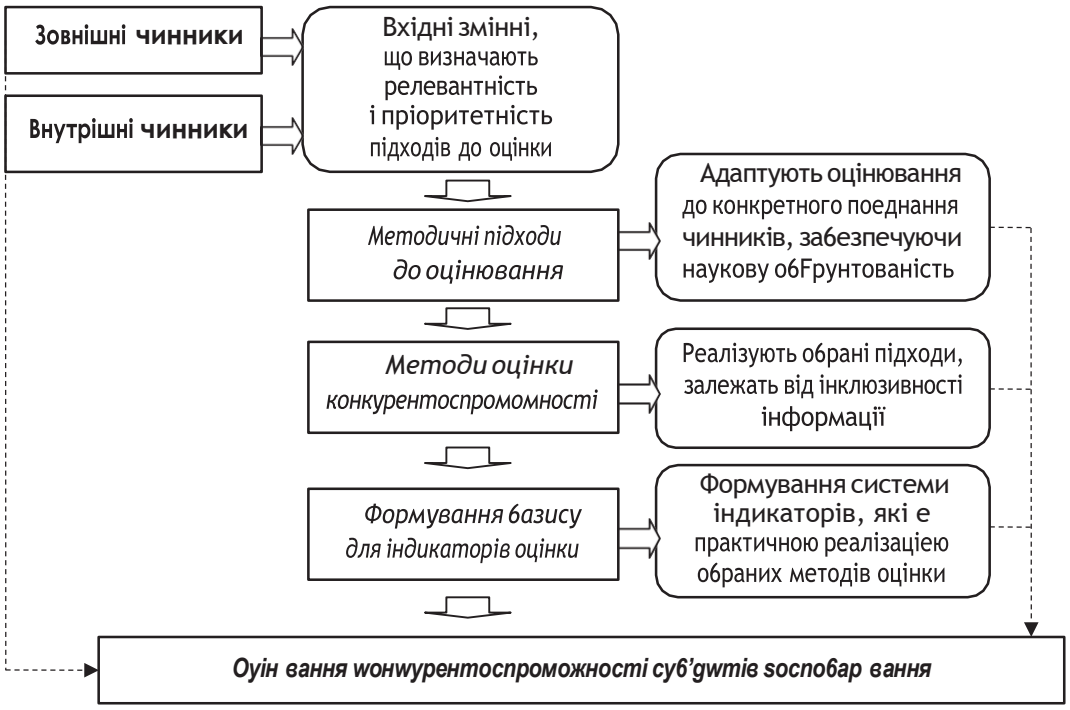

Рис. 1. Вплив системи факторів здобуття конкурентних переваг на вибір методик оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання

Джерело: авторська розробка.

рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання за сучасних умов вже не є вичерпною – внаслідок стратегічної орієнтації компаній на засади сталого розвитку та зелених трансформацій бізнесу й управління. В умовах глобальної конкуренції джерелом стійких диференційованих переваг, особливо для підприємств, що орієнтуються на екологічно та соціально відповідальні ринки, постають екологічні та соціальні чинники, а також ступінь їх інтеграції в систему стратегічних пріоритетів управління бізнесом.

Доповнення системи факторів здобуття конкурентних переваг суб'єктами господарювання, що формуються на засадах поступового домінування концептів сталого розвитку та «зеленої» революції зумовлює трансформацію економічних систем і необхідність доповнення методологічного базису оцінювання їх конкурентоспроможності. Такі зміни зумовлені сучасними реаліями еволюції домінантних факторів зовнішнього середовища та переосмисленням природи конкурентних переваг. Якщо на початкових етапах розвитку економічної науки конкурентоспроможність розглядалася переважно крізь призму структурних характеристик ринку, позицій суб'єкта відносно конкурентів та ефективності використання ресурсів, то в подальшому науковий дискурс поступово зміщувався в бік урахування динамічних, якісних і стратегічних аспектів функціонування систем господарювання на всіх рівнях управління.

Посилення екологічних обмежень, зростання соціальної відповідальності бізнесу, трансформація регуляторної політики, орієнтованої на досягнення цілей сталого розвитку, а також поширення зелених технологій і практик формують якісно новий контекст функціонування суб'єктів господарювання. За цих умов конкурентоспроможність уже перестає бути виключно результатом ефективного поєднання ресурсів або оптимізації бізнес-процесів і дедалі більше залежить від здатності інтегрувати економічні, екологічні та соціальні пріоритети у стратегію розвитку.

Ці тренди пояснюють певну обмеженість існуючих методичних підходів до оцінювання рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, які, на нашу думку, проявляються в таких положеннях (*табл. 1*).

У представленому контексті відбувається трансформація змісту традиційних методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності. Структурний і ситуативний підходи доповнюються аналізом інституційних та екологічних умов функціонування ринків; цільовий підхід еволюціонує в напрямі врахування нефінансових стратегічних цілей, пов'язаних зі зниженням екологічного навантаження та підвищенням соціальної цінності діяльності; якісний і ресурсно-результативний підходи розширюють межі оцінювання завдяки включенню нематеріальних активів сталого розвитку, таких як екологічна репутація, соціальний капітал, інноваційна спроможність у сфері «зелених» рішень (*рис. 2*).

Еволюція методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності відображає глибинну зміну наукової парадигми сучасного управління – перехід від економоцентричного трактування конкурентоспроможності до інтегрованого бачення її як здатності суб'єкта господарювання забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Така парадигмальна зміна формує методологічні передумови для розроблення нових підходів до оцінювання конкурентоспроможності, адаптованих до умов зелених трансформацій та реалізації цілей сталого розвитку.

Сучасні тренди розвитку методології оцінювання конкурентоспроможності свідчать про поступовий перехід від фрагментарного аналізу окремих параметрів діяльності до інтегрованих підходів, орієнтованих на оцінювання довгострокової конкурентоспроможності в умовах зелених трансформацій та реалізації цілей сталого розвитку. У межах таких підходів конкурентоспроможність розглядається як багатовимірна категорія, що формується під впливом економічних, соціальних та екологічних факторів і відображає здатність суб'єкта господарювання не лише адаптуватися до змін зовнішнього середовища, але й проактивно формувати нові джерела конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Виділені в наукових дослідженнях структурний, ситуативний, цільовий, якісний, ресурсно-результативний і процесний підходи, а також підхід, сформований на засадах теорії конкурентних переваг, відображають послідовні етапи методологічної еволюції оцінювання конкурентоспроможності – від статичного порівняльного аналізу до комплексного бачення здатності суб'єкта забезпечувати довгострокову результативність у змінному середовищі. Кожен із зазначених підходів фіксує окремі процеси формування конкурентних позицій, проте в сукупності вони становлять методологічне підґрунтя для подальшого розширення інструментарію оцінювання.

Як загальний результат методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах дедалі більше орієнтуються на інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів, що зумовлює необхідність

Таблиця 1

Обмеження існуючих методичних підходів у контексті сталого розвитку та зелених трансформацій економічних процесів

Методичні підходи	Виявлені методично-практичні обмеження та можливості доповнення
Структурний методичний підхід	У межах парадигми сталого розвитку виявляє методологічну обмеженість внаслідок концентрованого зосередження на ринкових позиціях та конкурентному середовищі, не враховуючи довгострокові екологічні та соціальні обмеження, які дедалі частіше визначають можливості доступу до ринків та формування конкурентних позицій
Ситуативний методичний підхід	Орієнтований, здебільшого, на реакцію суб'єкта господарювання на зміни зовнішнього середовища, тоді як у сучасних умовах сталого розвитку конкурентоспроможність дедалі більше залежить від проактивного формування таких змін через впровадження «зелених» технологій та соціально відповідальних практик
Цільовий методичний підхід	Потребує суттєвого методологічного розширення внаслідок традиційної орієнтації на фінансові та виробничі аспекти та обмеження у відображенні багатовимірності конкурентоспроможності в умовах реалізації ЦСР, де, поряд із фінансовими результатами, визначального значення набувають екологічні та соціальні цілі
Якісний методичний підхід	Трансформується від оцінювання окремих споживчих характеристик до комплексного аналізу цінності, створюваної для широкого кола стейкхолдерів, включно із суспільством і навколишнім середовищем
Ресурсно-результативний методичний підхід	Поступово втрачає універсальність у разі ігнорування екологічної відтворюваності ресурсів та соціальних наслідків їх використання, що зумовлює необхідність включення до оцінювання нематеріальних активів сталого розвитку та показників екологічної ефективності
Процесний методичний підхід	Набуває нового змісту внаслідок доповнення системи оцінки ефективності бізнес-процесів (крім критеріїв витрат і результатів) їх екологічним впливом, енергоефективністю та соціальною відповідальністю
Підхід на засадах теорії конкурентних переваг	Теорія конкурентних переваг у сучасній науковій парадигмі еволюціонує від трактування переваг як економічних відмінностей до розуміння їх як стійких переваг розвитку, здатних забезпечити довгострокову конкурентоспроможність за умов дотримання принципів сталого розвитку та соціально-екологічної відповідальності

Джерело: складено автором за даними: [12-21].

розширення традиційної методичної бази. Таке розширення орієнтовано на їх методологічне поглиблення та доповнення новими аналітичними вимірами, адекватними умовам зелених трансформацій, що об'єктивно зумовлює оновлення методологічних принципів, відповідного інструментарію та вдосконалення методів оцінювання конкурентоспроможності підприємств за умов «зеленого переходу», які мають забезпечувати науково обґрунтовану, комплексну та адаптивну оцінку результатів господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

Сучасному стану економічних систем притаманні докорінні трансформації теоретико-методологічних засад формування та оцінювання конкурентних переваг підприємств під впливом процесів зеленої трансформації економіки, цифровізації, поширення концепції сталого розвитку та посилення вимог до екологічної й соціальної відповідальності бізнесу. Традиційні підходи до оцінювання конкурентоспроможності, орієнтовані переважно на фінансово-економічні результати, ринкові позиції та ефективність використання ресурсів, уже не забезпечують комплексного відображення реальної конкурентної спроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Нами систематизовано сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників формування конкурентних переваг підприємств і доведено, що їх структура зазнає суттєвої еволюції. Поряд із традиційними виробничими, фінансовими, маркетинговими та організаційними факторами дедалі більшого значення набувають інноваційна активність, цифро-

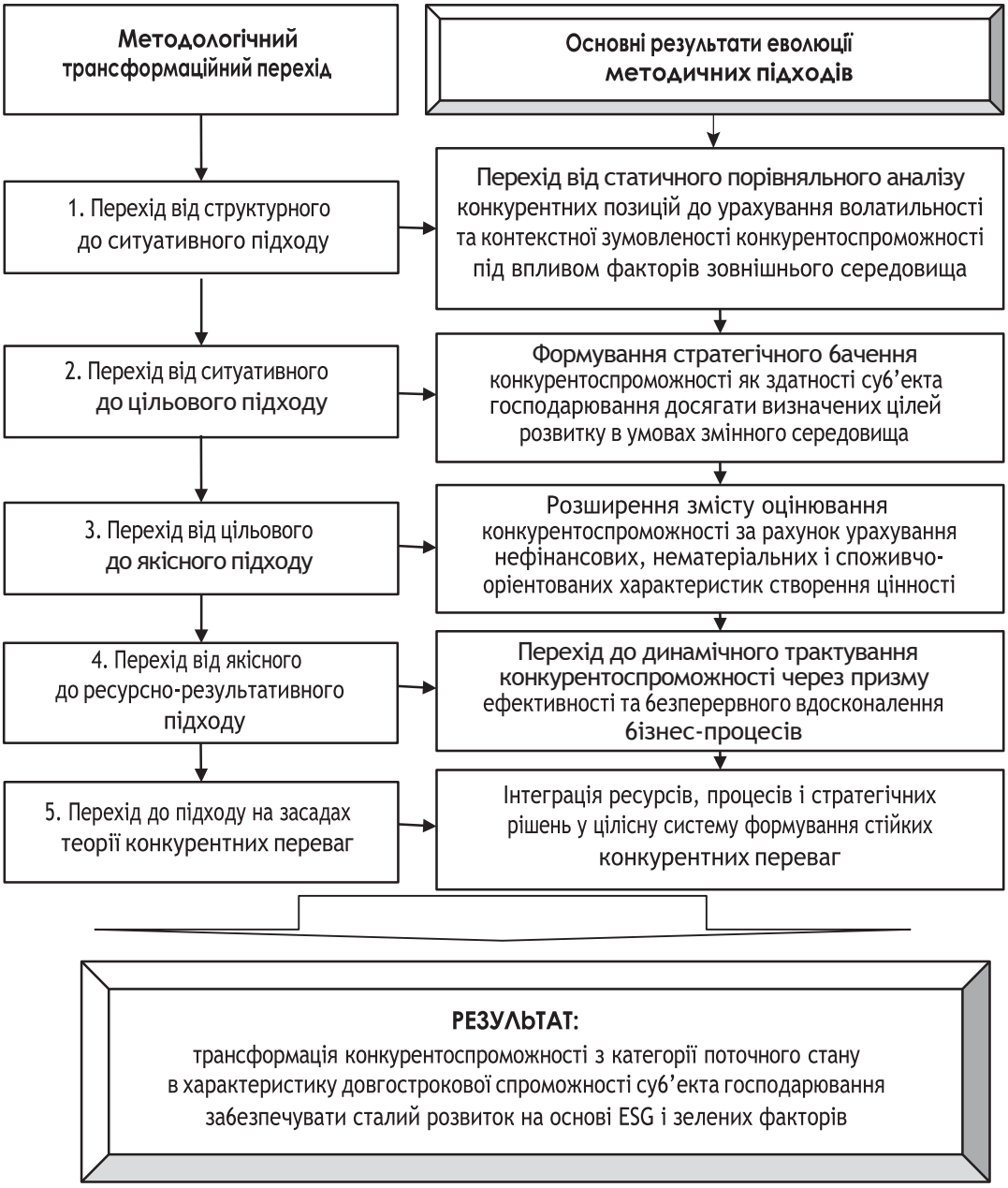

Рис. 2. Основні результати еволюції методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів господарювання за умов сталого розвитку та зелених трансформацій

Джерело: авторська розробка.

візація бізнес-процесів, екологічна ефективність, ресурсозбереження, соціальна відповідальність, розвиток людського капіталу, впровадження ESG-принципів та відповідність цілям сталого розвитку. Саме ці фактори визначають формування довгострокових конкурентних переваг підприємств та їх здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Система факторів конкурентоспроможності виступає методологічною основою вибору відповідних методичних підходів до оцінювання конкурентних переваг.

Аналіз існуючих структурного, ситуативного, цільового, якісного, ресурсно-результативного, процесного підходів та підходу, сформованого на засадах теорії конкурентних переваг, дозволив встановити їх переваги й обмеження в умовах реалізації концепції сталого розвитку. Доведено, що жоден із традиційних підходів окремо не забезпечує комплексного врахування економічних, екологічних і соціальних аспектів функціонування підприємства, що обумовлює необхідність їх методологічного розширення та інтеграції.

Зелена трансформація економіки змінила природу конкурентних переваг підприємств. Екологічні інновації, впровадження ресурсоощадних технологій, скорочення негативного впливу на до-

вкілля, розвиток циркулярних моделей виробництва, підвищення енергоефективності, екологічна репутація та соціальна відповідальність поступово трансформуються із допоміжних чинників у стратегічні джерела забезпечення конкурентоспроможності. За таких умов конкурентні переваги формуються не лише завдяки економічній результативності діяльності підприємства, а й через його здатність створювати довгострокову цінність для широкого кола стейкхолдерів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Шевченко Л. С. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) : навч. посіб. Харків : Право, 2022. 312 с.
2. Задоя О. А., Магдіч А. С., Новіков А. М. Конкурентоспроможність України: суть та основні чинники. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. Vol. 3. No. 4. P. 69–78. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.07
3. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
4. Нападовська Л. А. Фактори конкурентоспроможності та вимоги до сучасного керівника. *Економіка та держава*. 2013. № 2. С. 45–47. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2013/14.pdf
5. Сусліков С. В., Клименко М. А. Система управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах невизначеності. *Економіка: реалії часу*. 2023. № 3. С. 56–64. DOI: https://doi.org/10.15276/ETR.03.2023.7
6. Барна М. Ю., Гліненко Л. К., Дайновський Ю. А. Фактори конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 415–421. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct39-69
7. Дмитрієв І. А., Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с.
8. Данько Ю. І. Теоретико-методологічне обґрунтування підходів до моделювання рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5-6. С. 76-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_5-6_15
9. Мандич О. В. Імплементація конкурентних стратегій розвитку аграрних підприємств. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 269–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_33
10. Ареф'єва О. В. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2019. 342 с.
11. Farida I., Setiawan D. Business Strategies and Competitive Advantage: The Role of Performance and Innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2022. Vol. 8. Iss. 3. Art. 163. DOI: https://doi.org/10.3390/joitmc8030163
12. Семенова Т. В., Біленко О. А. Оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства. *Економічний простір*. 2023. № 188. С. 137–141. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-23
13. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на внутрішньому і зовнішньому ринках : наукова доповідь / за ред. акад. УААН В. М. Трегобчука, чл.-кор. УААН Б. Й. Пасхавера. Київ : Інститут економіки та прогнозування, 2007. 260 с.
14. Джонсон Р. А. Комплексне управління конкурентоспроможністю американських виробників : навч. посіб. Київ : Бліц-Інформ, 2008. 592 с.
15. Збарський В. К., Місевич М. А. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 310 с.
16. Ковтуненко Ю. В., Колісніченко Я. В. Методичні підходи щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємства сфери послуг. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2024. № 2. С. 35–41. DOI: https://doi.org/10.15276/EJ.02.2024.4
17. Крючкова Ж. В. Методичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 12. С. 41–46. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2016/7.pdf
18. Савченко С. М. Критичний аналіз наявного методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 79–84. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.7.79
19. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Романко О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика : монографія. Івано-Франківськ, 2011. 180 с.
20. Цибульська Е. І. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Харків, 2018. 320 с.
21. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ : Наш Формат, 2019. 624 с.

REFERENCES

Dru Arefieva O. V. (2019). *Konkurentospromozhnist pidpryiemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori* [Enterprise competitiveness in the international digital space]. Kyiv: FOP Maslakov.

Barna M. Yu., Hlinenko L. K. & Dainovskyi Yu. A. (2020). Faktory konkurentospromozhnosti pidpryiemstv restorannoho hospodarstva [Competitiveness factors of restaurant enterprises]. *Infrastruktura rynku, 39*, 415–421. https://doi.org/10.32843/infrastruct39-69

Danko Yu. I. (2016). Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannia pidkhodiv do modeliuvannia rivnia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryiemstv

[Theoretical and methodological substantiation of approaches to modeling the level of competitiveness of agricultural enterprises]. *Innovatsiina ekonomika*, *5-6*, 76–80. http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_5-6_15

Dmytriiev I. A., Kyrchata I. M. & Shersheniuk O. M. (2020). *Konkurentospromozhnist pidpryiemstva* [Enterprise competitiveness]. Kharkiv: FOP Brovin O. V.

Dzhonson R. A. (2008). *Kompleksne upravlinnia konkurentospromozhnistiu amerykanskykh vyrobnykiv* [Comprehensive competitiveness management of American manufacturers]. Kyiv: Blits-Inform.

Farida I. & Setiawan D. (2022). Business Strategies and Competitive Advantage: The Role of Performance and Innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 3*(8), Art. 163. https://doi.org/10.3390/joitmc8030163

Kovtunenko Yu. V. & Kolisnichenko Ya. V. (2024). Metodychni pidkhody shchodo otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpryiemstva sfery posluh [Methodological approaches to assessing the competitiveness of a service enterprise]. *Ekonomichnyi zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu*, 2, 35–41. https://doi.org/10.15276/EJ.02.2024.4

Kriuchkova Zh. V. (2016). Metodychni pidkhody do vyznachennia rivnia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryiemstv [Methodological approaches to determining the competitiveness level of agricultural enterprises]. *Ahrosvit*, *12*, 41–46. http://www.agrosvit.info/pdf/12_2016/7.pdf

Kuzmin O. Ye., Melnyk O. H. & Romanko O. P. (2011). *Konkurentospromozhnist pidpryiemstva: planuvannia ta diahnostyka* [Enterprise competitiveness: planning and diagnostics]. Ivano-Frankivsk.

Mandych O. V. (2017). Implementatsiia konkurentnykh stratehii rozvytku ahrarnykh pidpryiemstv [Implementation of competitive development strategies of agricultural enterprises]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, *185*, 269–274. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_33

Napadovska L. A. (2013). Faktory konkurentospromozhnosti ta vymohy do suchasnoho kerivnyka [Factors of competitiveness and requirements for a modern manager]. *Ekonomika ta derzhava*, 2, 45–47. http://www.economy.in.ua/pdf/2_2013/14.pdf

Porter M. (2019). *Konkurentna perevaha. Yak dosiahaty stabilno vysokykh rezultativ* [Competitive Advantage. How to achieve consistently high results]. Kyiv: Nash Format.

Savchenko S. M. (2020). Krytychnyi analiz naiavnoho metodychnoho instrumentariiu otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpryiemstv [Critical analysis of existing methodological tools for assessing enterprise competitiveness]. *Ekonomika ta derzhava*, *7*, 79–84. https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.7.79

Semenova T. V. & Bilenko O. A. (2023). Otsinka konkurentospromozhnosti promyslovoho pidpryiemstva [Assessment of industrial enterprise competitiveness]. *Ekonomichnyi prostir*, *188*, 137–141. https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-23

Shevchenko L. S. (2022). *Konkurentospromozhnist biznesu (pidpryiemstva)* [Business (enterprise) competitiveness]. Kharkiv: Pravo.

Suslikov S. V. & Klymenko M. A. (2023). Systema upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpryiemstva v umovakh nevyznachenosti [Enterprise competitiveness management system in conditions of uncertainty]. *Ekonomika: realii chasu*, *3*, 56–64. https://doi.org/10.15276/ETR.03.2023.7

Trehobchuk V. M. & Paskhaver B. Y. (2007). *Zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy na vnutrishnomu i zovnishnomu rynkakh* [Ensuring the competitiveness of the agricultural sector of the Ukrainian economy in domes-tic and foreign markets]. Kyiv: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia.

Tsybulska E. I. (2018). *Konkurentospromozhnist pidpryiemstva* [Enterprise competitiveness]. Kharkiv.

Yankovyi O. H. (2013). *Konkurentospromozhnist pidpryiemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia* [Enterprise competitiveness: level assessment and directions for improvement]. Odesa: Atlant.

Zadoia O. A., Mahdich A. S. & Novikov A. M. (2024). Konkurentospromozhnist Ukrainy: sut ta osnovni chynnyky [Competitiveness of Ukraine: essence and main factors]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, *4*(3), 69–78. https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.07

Zbarskyi V. K. & Misevych M. A. (2009). *Konkurentospromozhnist vysokotovarnykh silskohospodarskykh pidpryiemstv* [Competitiveness of high-commodity agricultural enterprises]. Kyiv: NNTs IAE.

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувались.

Стаття надійшла до редакції / Received: 05.06.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 18.06.2026
Оприлюднено / Published: 30.07.2026